

Кафедра української мови

**ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ
МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 1

Рівне-Острого-Оломоуць – 2011

УДК
ББК
Р

Лінгвістичні студії молодих дослідників : Збірник наукових праць. – Рівне-Острог-Олomoуць : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – 176 с.

УДК 81.373.21(477.44)

Легкобит Дарина*(Науковий керівник – Кузьмич О. О., кандидат філологічних наук, доцент)*

СТРУКТУРА ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У ТВОРАХ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

У статті подана характеристика структури літературно-художніх антропонімів у творах Миколи Хвильового. Значна увага в дослідженні приділяється аналізу однослівних, двослівних іменуваль персонажів. Вивчаються чоловічі та жіночі імена в офіційній формі, здрібніло-пестливі варіанти імен.

Ключові слова: літературно-художня антропонімія, ім'я, прізвище, однослівні іменування, багатослівні іменування.

В статті представлена характеристика структури літературно-художественних антропонимов в произведениях Николая Хвильового. Значительное внимание в исследовании уделяется анализу однословных, двусловных именованных персонажей. Изучаются мужские и женские имена в официальной форме, уменьшительно-ласкательные варианты имен.

Ключевые слова: литературно-художественная антропонимия, имя, фамилия, однословные именованья, многословные именованья.

In this article you will find a characteristic of the structure of literary anthroponyms in Mykola Khvylovyi's works. Significant attention is paid to analysis of one- and two-word namings of characters. Male and female names which were used in official form, caressing and diminutive variants of names are also investigated there.

Key words: literary and artistic anthroponymie, name, last name, one-word naming, multiword naming.

Доробок українських учених у царині літературно-художньої ономастики не зіставний із кількісним багатством і якісним розмаїттям об'єкта їхніх студій. Так, наприклад, досі комплексно не вивчалася літературно-художня антропонімія Миколи Хвильового, визначного письменника, який мав помітний вплив як на творення української пореволюційної прози, так і на формування української літературної мови. Існує лише невелика розвідка М. Зубова „Спроба ономастичного мікроаналізу оповідання М. Хвильового „Життя” (1995) й аналіз окремих антропонімів М. Хвильового в узагальнених працях Л. О. Белея (1995, 2002).

Микола Хвильовий увійшов до історії української культури як поет, прозаїк, публіцист. Жанрова і тематична різноманітність його літературно-художніх текстів служить запорукою багатства та стильової багатофункціональності літературно-художніх антропонімів (ЛХА).

У другій половині ХХ століття літературно-художня ономастика (ЛХО) виокремилася як самостійна галузь. Сьогодні особливо активно досліджують ономастикони багатьох українських письменників, зокрема П. Куліша, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, Ю. Яновського, В. Дрозда, Яра Славутича, Л. Костенко та ін. Як нова галузь мовознавства літературно-художня ономастика й досі залишається на периферії лінгвістичних дисциплін, репрезентована переважно в дисертаційних роботах, окремих монографіях, статтях і розвідках. Незважаючи на численні праці в царині ЛХО в цілому й антропоніміки зокрема, актуальним і досі залишається дослідження ономастичного простору творів українських письменників. Як зазначає Л. Белей, „сучасний стан української літературно-художньої антропоніміки виявляє гостру потребу збору, систематизації численних українських літературно-художніх антропонімів, різнобічного вивчення їх функціонально-стилістичних можливостей, виявлення загального та індивідуального в принципах номінації персонажів, з'ясуванні ролі літературно-художньої антропонімії в процесі становлення національної антропосистеми та національної літературної мови” [1, с. 3 – 5].

На нашу думку, до досліджень із ЛХО варто привертати увагу не лише мовознавців, але й студентів, яким цікаво було б дізнатися, чому відомі їм письменники саме так назвали своїх героїв. Зрештою, власні назви персонажів цікаві як мовні одиниці, які не лише називають, але й характеризують денотатів.

Об'єктом нашого дослідження є літературно-художні антропоніми у збірці „Сині етюди” Миколи Хвильового.

Мета дослідження – охарактеризувати структуру ЛХА у творах письменника.

У творчості Миколи Хвильового представлені різні за структурою літературно-художні антропоніми. Серед однослівних іменувань переважають офіційні імена та їхні варіанти. До ЛХА цього типу відносимо насамперед чоловічі та жіночі імена в офіційній формі, як-от:

а) чоловічі – *Андрій* („Шляхетне гніздо”), *Вадим* („Синій листопад”), *Григорій* („Пудель”), *Микита*, *Сидір* („Колонії, вілли”), *Матвій* („Силуети”), *Нестір* („На глухім шляху”), *Остан* („Юрко”), *Степан* („Життя”);

б) жіночі – *Вероніка* („Силуети”), *Марія* („Синій листопад”, „Я (Романтика)”, „Сентиментальна історія”), *Мар'яна*, *Килина* („Бандити”), *Світлана* („Лілюлі”), *Христина* („Редактор Карк”).

Офіційні імена використовуються у творах як в офіційних, так і в розмовно-побутових ситуаціях. Такі ЛХА виконують номінативну функцію. Вони позбавлені будь-яких супровідних конотацій. Автор іменує ними переважно дорослих осіб.

У творах Миколи Хвильового з-поміж однослівних іменувань вживаються здрібніло-пестливі варіанти імен, напр.: *Варварушка* („Чумаківська комуна”), *Катруся*, *Михайлик* („Наречений”), *Катруська*, *Лідуся* („3 лабораторії”), *Лесічка* („Ревізор”), *Мар'янка* („Заулок”), *Мишко* („Життя”), *Настенька* („Лілюлі”), *Наталочка* („Юрко”, „На глухім шляху”), *Омелько*, *Онисько* („Бандити”). ЛХА цього типу найчастіше використовуються в діалогах членів однієї сім'ї (чоловік звертається так до дружини, жінка до чоловіка тощо), а також такі іменування спостерігаємо в інтимно-особистих розмовах (у діалогах закоханих юнаків і дівчат).

За нашими спостереженнями, у творах М. Хвильового серед однослівних іменувань найбільш частотними є розмовно-побутові варіанти власних імен, якими іменують один одного персонажі в побутових обставинах. Наприклад: *Нюся* („Редактор Карк”), *Соня* („Наречений”), *Стьопа* („Із Вариніої біографії”), *Таня* („Пудель”), *Христя* („Кімната ч. 2”), *Юрко* („Юрко”).

У репертуарі літературно-художнього антропонімікону творів М. Хвильового простежуємо іменування, якими названі персонажі-неукраїнці: *Рубан* („Життя”).

Із-поміж однослівних ЛХА у творах М. Хвильового виділяємо також прізвища. Ураховуючи традиції офіційного іменування людей за прізвищами в різних колах, Хвильовий позначає тільки прізвищами науковців, літераторів, службовців, військових, шахтарів, селян, не номінуючи їх у тексті по-іншому. Представники інших верств населення можуть мати різні моделі називання, із яких переважає, однак, прізвище: *діловод Кук* („Сентиментальна історія”), *доктор Тагабат* („Я (Романтика)”), *панфутурист Семенко* („Вступна новела”), *комісар Вольський*, *червоноармієць Кінтяєв* („Кімната ч. 2”). Прізвища автором не коментуються, проте оповідач обирає принцип „контрастної етимології” або створює такий контекст, із якого стає зрозумілим, чому саме для цього персонажа обрано саме таке ім'я.

У творах М. Хвильового спостерігаємо також двослівні ЛХА. Серед них найпоширеніша антропоформула „ім'я + по батькові”. Наприклад: *Григорій Федорович* („Свиня”), *Іван Іванович*, *Іполіт Онуфрієвич*, *Марфа Галактіонівна*, *Мар'я Іванівна* („Іван Іванович”), *Іван Дем'янович* („Пудель”), *Іван Панасович* („Із Вариніої біографії”).

Антропоформулу „ім'я + по батькові” митець використовує для: 1) традиційного звертання до літньої або поважної людини; 2) сатиричного зображення персонажа; 3) називання осіб, що стоять на вищому соціальному щаблі; 4) зосередження уваги читача на типових рисах певної національності; 5) підкреслення зневажливого ставлення до персонажа з боку інших персонажів.

Отже, за своєю структурою ЛХА у творах М. Хвильового орієнтовані здебільшого на загальнонаціональні антропонімічні норми та сукупність засобів і формул іменування персонажів, властивих українській реальній антропонімії. У творах письменник представив чимало взірців самобутнього застосування ЛХА.

Література:

1. Белів Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белів. – Ужгород, 2002. – 176 с.
2. Карпенко Ю. О. Власні назви в художній літературі / Ю. О. Карпенко // Наукові записки. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград, 2001. – Вип. 37.
3. Усова О. О. Ономастикон художніх творів Миколи Хвильового : дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / Усова Оксана Олегівна. – Донецьк, 2006. – 195 с.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

ДИНАМІКА ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Васильчик Ольга

СТРУКТУРА Й СИНТАКСИЧНІ ФУНКЦІЇ ПОРІВНЯНЬ –
ПРЕДИКАТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ УЛАСА САМЧУКА) 4

Жолобчук Анна

ЛОГІКО-ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ КАТЕГОРІЇ ПРИЧИНИ
У СКЛАДНОСУРЯДНОМУ РЕЧЕННІ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ О.КОБИЛЯНСЬКОЇ) 7

Жолобчук Анна, Остапюк Наталія

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ
НАЗВ ЯВИЩ ПРИРОДИ У СЛОВНИКУ ПОЕТІВ ХХ СТОЛІТТЯ 12

Ковтонюк Людмила

СЕМАНТИКА ДВОВАЛЕНТНИХ ДІЄСЛІВ РУХУ
В ДРАМІ «СОЛОДКА ДАРУСЯ» МАРІЇ МАТІОС 16

Козачук Ольга

ЛЕКСИЧНО НЕ ВИРАЖЕНІ СУБ'ЄКТНІ СИНТАКСЕМИ 19

Ланова Тетяна

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗОВАНИХ
ГРАМАТИЧНИХ ФОРМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ) 21

Новосад Ірина

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ 28

РОЗДІЛ II.

ЛЕКСИКА І ОНОМАСТИКА В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНШИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ

Андишула Юлія

МЕТАФОРА-ІМЕННИК У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО 32

Вернюк Назар

ЕПІТЕТИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ 34

Легкобит Дарина

СТРУКТУРА ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ
У ТВОРАХ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО 36

Макарець Юлія

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРИФРАЗОВОЇ НОМІНАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ ПОЧАТКУ ХХІ СТ. 38

Моисеева Анастасия

ПРЕЦЕДЕНТНЫЕ ФЕНОМЕНЫ
В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ СМИ 41

Онищук Олена

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ТОПОНІМІЧНІ ПАРАЛЕЛІ 44

Соколова Тамара

ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ
ФРАНЦУЗСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ 47

Стецюк Олена

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД ТА ЙОГО СТРУКТУРА
В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 50

Струганець Юрій

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ ЛЕКСИКИ "НАЗВИ ГРАВЦІВ
ФУТБОЛЬНИХ КОМАНД" В УКРАЇНСЬКОМУ СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ 53

Усач Наталія

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНИХ СИНОНІМІВ
У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ 55

РОЗДІЛ III.

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА НЕОЛОГІЯ ТА НЕОГРАФІЯ

Басараба Іванна

СЛОВЕСНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ЛІНИ КОСТЕНКО 58

Вдович Тетяна

ФОЛЬКЛОРНА ОСНОВА ОКАЗІОНАЛЬНИХ ФЛОРОЛЕКСЕМ
У ПОЕЗІЇ ХХ – ХХІ СТОЛІТТЯ 60

Галабурда Ірина, Одарієва Ірина

АВТОРСЬКІ ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ
НА ПОЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ 64

Денищук Ірина

СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ НОВОТВОРІВ
У ПОЕЗІЇ ПАВЛА САВЧЕНКА 67

Ірина Іжелюк, Ганна Килюшик, Ілона Козак

АВТОРСЬКІ НАЗВИ ЕЛЕМЕНТІВ ЛАНДШАФТУ
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ 71

Кирилюк Ольга

ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ НОМІНАЦІЇ
В ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧІНИ 73

Коритнюк Надія

СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКОВІ НОВОТВОРИ В ПОЕЗІЇ АНДРІЯ МАЛИШКА 77

Кравченко Катерина

СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ НАЗВ ЕМОЦІЙ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 79

Кривко Любов

ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
АРКАДІЯ КАЗКИ ТА ПАВЛА ТИЧІНИ (КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ) 82

- Криворучко Антоніна, Хороша Наталія**
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ КОСМОНІМИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 86
- Максимчук Віталій**
СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ НОВОТВОРІВ
ІЗ ЗАПОЗИЧЕНИМИ АФІКСОЇДАМИ 88
- Поліщук Оксана**
ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ ПРИКМЕТНИКИ З НУМЕРАТИВНИМ
КОМПОНЕНТОМ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 92
- Рожко Іванна, Рожко Оксана**
АВТОРСЬКІ НОМІНАЦІЇ ОСІБ У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ 94
- Тимочко Ольга**
СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРЧОСТІ
ПОЕТІВ-ДИСИДЕНТІВ 60 – 70-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ 97
- Шнайдрок Людмила**
СЛОВНИК АВТОРСЬКИХ НОМІНАЦІЙ ПТАХІВ
В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ 102

РОЗДІЛ ІV.

ЛІНГВОДИДАКТИКА І ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРИ МОВИ

- Віхтюк Марина**
ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ТЕЛЕКАНАЛУ СТБ 106
- Ігнатюк Наталія**
ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА
ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА
(НА МАТЕРІАЛІ КОНФЕСІЙНОГО СТИЛЮ) 109
- Корнелюк Юлія**
СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 112
- Тишко Наталія**
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА (НА МАТЕРІАЛІ ПРЕСИ) 115

РОЗДІЛ V.

КОМПАРАТИВІСТИКА

- Архангельська Тетяна**
СИМЕТРИЧНЕ Й АСИМЕТРИЧНЕ
В НОМІНАТИВНІЙ ПІДСИСТЕМІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ 119
- Гаврилюк Катерина**
ПРОБЛЕМИ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО МАРКОВАНИХ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ 122
- Călăraș Angela**
COLOUR IDIOMS AND THEIR SEMANTIC PECULIARITIES
IN ENGLISH AND ROMANIAN 125

Тихонова ОксанаОЗНАКИ ТА ЕТАПИ АДАПТАЦІЇ АБРЕВІАТУР-АНГЛІЗМІВ
У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ І КИТАЙСЬКІЙ МОВІ ЗМІ 128**РОЗДІЛ VI.****ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА****Виходилова Зденька**ПЕРЕВОДЧЕСКИЙ СЕМИНАР
НА КАФЕДРЕ СЛАВИСТИКИ ОЛОМОУЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТА 134**Гладикова Мартина**РАССКАЗ Р. ГЕРАСИМОВОЙ «РЕКА ЖИЗНИ»
ДЛЯ ЧЕШСКОГО ЧИТАТЕЛЯ 135**Зилварова Никола**

АШОТ БЕГЛАРЯН – «ДЕНЬ РОЖДЕНИЯ» 138

Котаскова МартинаПЕРЕВОД НА ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК ФРАГМЕНТА РАССКАЗА ДИНЫ РУБИНОЙ
«ДВОЙНАЯ ФАМИЛИЯ» 140**Лизлова Елишка**РАССКАЗ М. АЛФЕРОВОЙ «ПОГЛОЩЕНИЕ»
ДЛЯ ЧЕШСКОГО ЧИТАТЕЛЯ 144**Мерзова Радана**LIDOVÁ PÍSEŇ JAKO PROSTŘEDEK PRVNÍHO KONTAKTU MEZI SLOVANSKÝMI
SVĚTY (ČESKO-UKRAJINSKÉ VZTAHY) 149**Мразкова Гана**ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА НОВИЙ СЛОВНИКОВИЙ СКЛАД
В УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ЧАСОПИСАХ 154**Тардонова Михаела**ПЕРЕВОД НА ЧЕШСКИЙ ЯЗЫК РАССКАЗА Е. АНТОНОВА
«МИЛАЯ, Я ГОТОВ....» 157**Хокрова Ярмила**

РАССКАЗ ЗАХАРА ПРИЛЕПИНА «СЕРЖАНТ»160

Олійник АнастасіяПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ УСНОГО СИНХРОННОГО
ТА ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДІВ163**РОЗДІЛ VII.****ФОЛЬКЛОР У ПАРАДИГМІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ****Терновий Ярослав**СИМВОЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ
(НА МАТЕРІАЛІ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЮ)167

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ170